

Kenniskracht

30 januari 2009
Beurs van Berlage Amsterdam

ROUTE

Per openbaar vervoer: neem op Amsterdam Centraal Station de uitgang richting Centrum en loop richting de Dam. In minder dan 10 minuten treft u links de Beurs van Berlage. Neem de ingang aan het Beursplein (Beursplein 1), dus niet de ingang aan de straatkant (Damrak).

Parkeren in parkeergarages in de omgeving is eventueel ook mogelijk, zie bijlage.

PROGRAMMA

'Kenniskracht – lessen uit acht jaar energieonderzoek' Vrijdag 30 januari 2009, Beurs van Berlage, Amsterdam

09.00 in Safe Deposit

- Ontvangst met koffie en thee

10.00 in Berlagezaal

- Openingswoord door dagvoorzitter Jan Paul van Soest
- Key note Ad van Wijk (CEO van Econcern)
'Energietransitie in de praktijk: wat kunnen beleidsmakers en wetenschappers leren van de praktijkervaring van Econcern?'
- Dubbelinterview met wetenschapper Marko Hekkert (Universiteit Utrecht) & beleidsmaker Geert van Grootveld (Ministerie van EZ, adjunct-directeur Interdepartementale Programmadirectie Energietransitie)
'De verbinding tussen wetenschap en beleid: hoe kunnen wetenschap & beleid optimaal van elkaar leren?'

11.30 in parallele ruimtes

Parallelsessiesronde I (zie ook het overzicht achter dit programma)

- Sessie 1 'Scherpste, diepte en toegevoegde waarde'
Over kritisch samenwerkende wetenschappers en beleidsmakers
- Sessie 2 'Je ziet het pas als je het door hebt'
Acht jaar energieonderzoek gepresenteerd in boek *Nieuw Licht*
- Sessie 3 'Omgaan met onzekerheden in de energietransitie'
Onderzoeksresultaten gepresenteerd

Sessie 4 'Transitiestrategieën voor duurzame brandstoffen'
Onderzoeksresultaten gepresenteerd

12.45 in Safe Deposit

- Lunch

13.30 in Belagezaal

- Dubbelinterview met twee oud-AIO's: Saikat Mazumder (Shell) & Simona Negro (Universiteit Utrecht)
'Leren voor energietransitie in wetenschap en praktijk: wat hebben de promovendi geleerd en wat doen ze er nu mee?'
- 'Een koffer vol kennis' – aankondiging nieuw (bèta-)gamma-energieonderzoekprogramma met Frans Berkhout en Gerbrand Komen

14.30 in parallele ruimtes

Parallelsessiesronde II (zie ook het overzicht achter dit programma)

- Sessie 5 'Prangende onderzoeksvragen rond energie'
Hooglerarendebat
- Sessie 6 'Nieuwe rondes, nieuwe kansen'
Financieringsmogelijkheden voor nieuw onderzoek
- Sessie 7 'Transities en transitiepaden in de energievoorziening'
Onderzoeksresultaten gepresenteerd
- Sessie 8 'The power of learning'
Boek-preview door onderzoekers
- Sessie 9 'SYNenergy, consumentenproducten op zonne-energie'
Onderzoeksresultaten gepresenteerd

15.45 in Berlagezaal

- Impressies van de dag en 'lessons learned' met vijf energie- en/of transitie-experts
- Aanbieding boek 'Nieuw Licht – inzicht in een duurzame energiehuishouding' aan Mark Frequin, directeur-generaal Energie en Telecom (Ministerie van Economische Zaken)

17.00 in Berlage Café

- Borrel

Parallelsessieronde I

Parallelsessie 1 – ‘Scherpste, diepte en toegevoegde waarde’ Over kritisch samenwerkende wetenschappers en beleidsmakers

Interactie tussen de wereld van de wetenschap(pers) en de wereld van beleid(smakers) kan verrijkend werken voor beide. Ook in kringen rond het NWO/SenterNovem Stimuleringsprogramma Energieonderzoek en de energietransitie is er sprake geweest van vruchtbare interactie. Schoolvoorbeeld hiervan is de wijze waarop de innovatieonderzoekers van de groep van Marko Hekkert hebben bijgedragen aan de totstandkoming van de Innovatieagenda Energie in 2008.

Zou het niet mooi zijn als het vaker zo zou gaan: wetenschappers die beleidsmakers helpen en daar vervolgens ook zelf weer van leren? Ja, dat zou prachtig zijn! Mits we erin slagen om enige polderblindheid over en weer te voorkomen. Dit betekent dat samenwerking zo vormgegeven moet worden dat er geen in zichzelf gekeerd circuit ontstaat met wederzijdse afhankelijkheid. De vraag die nu voorligt is dus: hoe organiseren we onze kritiek, zodat onze samenwerking werkelijk toegevoegde waarde heeft. Hoe houden we onszelf scherp? Twee sprekers laten kort hun licht schijnen op deze kwestie. Daarna gaan ze met elkaar en de zaal in debat.

Sprekers:

- Peter Aubert, secretaris Algemene Energieraad (en tot voor kort betrokken bij het transitiebeleid van het Ministerie van Economische Zaken)
- Pieter Hooimeijer, hoogleraar Sociale Geografie & Demografie aan de Universiteit Utrecht en directeur van de onderzoeksschool Nethur (Netherlands Graduate School of Urban and Regional Research aan de Universiteit Utrecht), tevens lid van de RMNO (Raad voor Ruimtelijk-, Milieu- en Natuuronderzoek) en het Gebiedsbestuur Maatschappij- en Gedragwetenschappen van NWO

Parallelsessie 2 – ‘Je ziet het pas als je het door hebt’ Acht jaar energieonderzoek gepresenteerd in boek *Nieuw Licht*

‘Hier is een koffer vol waardevolle kennis. Hoe draagt deze kennis volgens jou bij aan de verduurzaming van de energie huishouding in Nederland?’

Het was begin 2008. Een groot deel van de proefschriften en andere wetenschappelijke publicaties die in het kader van het NWO/SenterNovem

StimuleringsprogrammaEnergieonderzoek waren opgesteld, had het licht gezien.

Programmacommissie en Stuurgroep van het Stimuleringsprogramma vroegen zich af hoe de kennis gebundeld kon worden en toegankelijk gemaakt kon worden aan de hand van één boek waar alles in zou staan. En zo werd onafhankelijk auteur Diederik van der Hoeven op weg gestuurd. Een onmogelijke opdracht? Toch niet, want niet veel later keerde Diederik terug met zijn zeer lezenswaardige manuscript van Nieuw Licht. Het is zijn – onafhankelijke – visie op zowel het energievraagstuk als op de kennis die de onderzoekers binnen het Stimuleringsprogramma hebben ontwikkeld. Het is een toegankelijk en waardevol boek geworden voor iedereen die zich professioneel met energievraagstukken – en vooral: de energietransitie – bezighoudt. En passant schrijft Diederik van der Hoeven over transitie- en innovatietheorie, over het samengaan van bèta- en gammakennis en over de interactie tussen wetenschap en beleid.

Tijdens deze sessie vertelt Diederik van der Hoeven wat hij tijdens het schrijven van Nieuw Licht heeft ontdekt. René Kemp, lid van de Programmacommissie en transitiekundig onderzoeker, leverde belangrijke input voor het boek. In een tweegesprek verkennen ze de belangrijkste thema’s uit het boek. Zo laten zij samen de belangrijkste leerlessen uit acht jaar energieonderzoek de revue passeren.

Parallelsessie 3 - 'Omgaan met onzekerheden in de energietransitie' Onderzoeksresultaten gepresenteerd

Technologische en maatschappelijke onzekerheden kunnen grote invloed hebben op aanbod, distributie en gebruik van energie en dus op de (on)mogelijkheden voor een energietransitie. De vraag is hoe bij beslissingen over investeringen in de energie-infrastructuur het beste met die onzekerheden rekening gehouden kan worden. In het hierop gerichte nog lopende onderzoekprogramma werken Universiteit Utrecht en TU Delft samen. Het onderzoek richt zich enerzijds op de onzekerheidspercepties en handelwijzen van actoren in het licht van die percepties, anderzijds op ontwikkeling en toetsing van innovatieve systeemanalytische methoden en beleidsprincipes voor het omgaan met onzekerheden. Tijdens de sessie zullen de voorlopige resultaten van dit onderzoek worden gepresenteerd. Daarop zal worden gereflecteerd door een tweetal personen vanuit de praktijk, gevolgd door een algemene discussie.

Sprekers:

- Wil Thissen en Erik Pruyt (beiden TUD) lichten de probleemstelling toe en geven een overzicht van de voorlopige resultaten en het nog lopende onderzoek
- Joris Knigge (Enexis, netwerkbeheerder) reageert
- Erik Wissema (Ministerie van Economische Zaken) reageert

Parallelsessie 4 – 'Transitiestrategieën voor duurzame brandstoffen' Onderzoeksresultaten gepresenteerd

De verduurzaming van autobrandstoffen staat momenteel hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. Verschillende opties zoals waterstof, aardgas en biobrandstoffen strijden om de gunst van beslissers in dit veld. In het onderzoeksprogramma dat zich specifiek richt op dit thema is de transitie naar een duurzame transportbrandstoffen op verschillende manieren bestudeerd. Ten eerste zijn de innovatiesystemen bestudeerd rond de verschillende opties. Dit geeft een beeld van de historische *bottlenecks* en hieruit volgen transitie strategieën. Ten tweede modelleert een *agent based model* preferenties en keuzes van consumenten. Dit geeft complementaire inzichten hoe het keuze proces in de toekomst zou kunnen verlopen. De onderzoekers lichten hun bevindingen toe, transitiekundige Geert Verbong reageert. Aansluitend discussie met de zaal.

Sprekers:

- Marko Hekkert, Roald Suurs en Oscar van Vliet (allen Universiteit Utrecht)
- Geert Verbong (technische Universiteit Eindhoven) reageert

Parallelsessieronde II

Parallelsessie 5 – ‘Prangende onderzoeksvragen rond energie’ Hooglerarendebat

In het (betrekkelijk kleine) NWO/SenterNovem Stimuleringsprogramma Energieonderzoek en in de EOS-projecten zijn verschillende vragen en probleemstellingen aan bod gekomen. Maar uiteraard kon lang niet alles wat van belang is om te onderzoeken worden behandeld. Tijdens deze sessie presenteert een aantal (oud-)programmaleiders stellingen over wat er volgens hen op de interdisciplinaire energieonderzoekagenda zou moeten staan. Uiteraard denkt het publiek mee!

Stellingen door:

- Han Brezet, hoogleraar Sustainable Product Development aan de TU Delft
- Cees Midden, hoogleraar Cultuur & Techniek aan de TU Eindhoven
- Wil Thissen, hoogleraar Beleidsanalyse aan de TU Delft

Reacties door:

- Hans de Wit (hoogleraar Corrosietechnologie en Elektrochemie aan de TU Delft, consultant en oud-voorzitter KNAW-Verkenningcommissie Energie)
- Gerbrand Komen (oud-hoogleraar Dynamica van het klimaat)

Beiden zijn betrokken bij het Nationaal Partnerschap Duurzame Aarde

Parallelsessie 6 – ‘Nieuwe rondes, nieuwe kansen’ Financieringsmogelijkheden voor nieuw energieonderzoek

Om de overgang naar een duurzame energiehuishouding te vergemakkelijken is kennis nodig. Deze kennis wordt ontwikkeld door interdisciplinair samenwerkende wetenschappers. In deze sessie geven NWO en SenterNovem informatie over de financieringsmogelijkheden die er zijn voor interdisciplinair wetenschappelijk onderzoek naar energievraagstukken.

Sprekers:

- Frans Berkhout (directeur Instituut voor Milieuvraagstukken Vrije Universiteit Amsterdam, voorzitter Programmacommissie van een nieuw gamma-energieonderzoek)
- Frank Witte (manager Lange Termijn Energieonderzoek bij SenterNovem)

Parallelsessie 7 – ‘Transities en transitiepaden in de energievoorziening’ Boek-preview door onderzoekers

In het onderzoeksprogramma ‘Transition and transition paths: the road to a sustainable energy system’ is een aantal transitiepaden voor de elektriciteitsvoorziening verkend. Er zijn verschillende scenario’s ontwikkeld waarin zowel met de technische als met de maatschappelijke dynamiek rekening wordt gehouden. In het EOS-LT-project TREIN wordt het scenario met veel lokale opwekking verder verkend. Daarvoor wordt een integraal model voor de energievoorziening ontwikkeld waarin technische (elektriciteit en gas) en economische aspecten worden geïntegreerd. In de tweede en derde fase wordt vervolgens via experimenten in een economisch laboratorium en een simulatiemodel na gegaan wat het effect is van regulering op de investeringen in netwerken en decentrale opwekkingscapaciteit. Het is de bedoeling om de beste vorm van regulering uit te testen in de praktijk. Tijdens deze sessie wordt een en ander nader toegelicht

Sprekers:

- Geert Verbong (TU Eindhoven): 'Transitiepaden in de energievoorziening: het TREIN-project'
- Rob Aalbers (Centraal Planbureau): 'Het effect van regulering van energienetwerken op de investeringen'

Parallelsessie 8 - 'The Power of Learning' Boek-preview door onderzoekers

In het nog te verschijnen boek '*The Power of Learning – Technical progress and cost reductions in the energy sector*' zullen de resultaten van een aantal eerder uitgevoerde onderzoeksprogramma's worden samengebracht. Een deel van deze onderzoeken is uitgevoerd in het kader van het NWO/SenterNovem Stimuleringsprogramma Energieonderzoek. Auteurs en andere betrokkenen geven u tijdens deze sessie alvast een voorbeschouwing. Naast de presentatie van de resultaten van het boek, zullen de sprekers ook ingaan op de relevantie van dit werk voor het energiebeleid op de korte en langere termijn.

Sprekers:

- Martin Junginger, Andrea Ramirez en Wilfried van Sark (allen Universiteit Utrecht)
- André Wakker (manager hernieuwbare energie, ECN-Beleidsstudies)
- Erik ten Elshof (Ministerie van Economische Zaken)

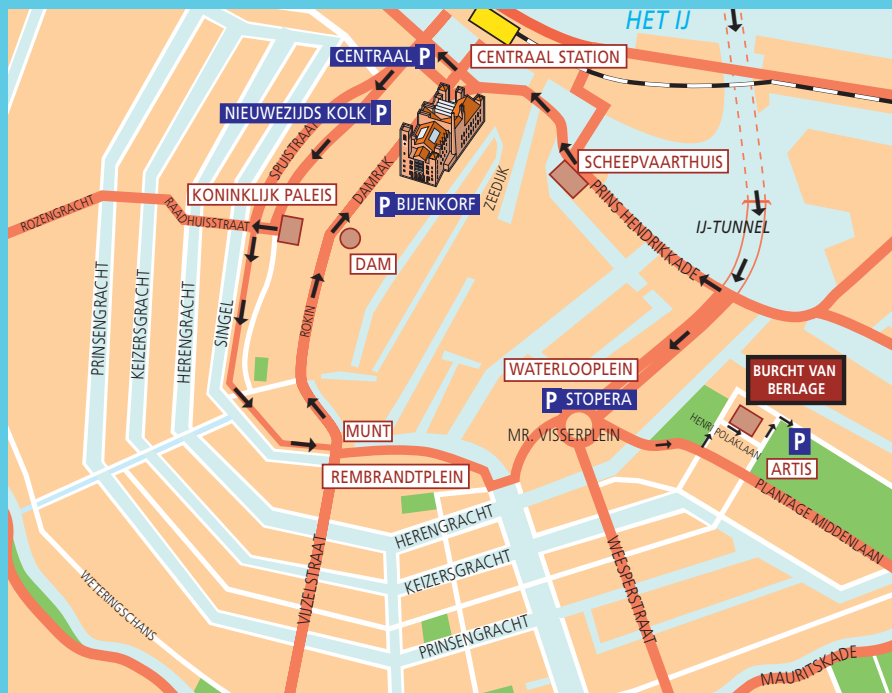
Parallelsessie 9 – 'SYN-energy, consumentenproducten op zonne-energie' Onderzoeksresultaten gepresenteerd

De onderzoekers van het programma 'SYN-energy' richten zich op vraagstukken rond de toepassing van PV-technologie in consumentenproducten, die ook bij lagere lichtniveaus moeten blijven werken. In deze sessie lichten zij hun onderzoeksresultaten toe en gaan ze in discussie met de zaal.

Sprekers:

- Sacha Silvester (TU Delft): 'SYN-energy, het onderzoeksprogramma'
- Nils Reich (Universiteit Utrecht): 'De Sole Mio – computermuis op zonne-energie'
- Daphne Geelen (TU Delft): 'PV-technologie in consumentenproducten'

I ROUTEBESCHRIJVING | PARKEERGARAGES



Richting Beurs van Berlage en Parkeergarage Bijenkorf

Vanaf de Ringweg (A10) neemt u bij afslag Duivendrecht de richting S112 (Centrum). U volgt nu de Gooiseweg. Bij de rotonde gaat u schuin rechtsaf (S112) de Wibautstraat in. U rijdt de Wibautsstraat uit en slaat linksaf op de grote rotonde van het Mr. Visserplein.

Of: Vanaf de Ringweg (A10) neemt u de afslag Volendam (S116, Centrum). Na de IJtunnel gaat u rechtdoor. Volg de borden 'Muziektheater'. U rijdt over de Valkenburgerstraat naar de grote rotonde van het Mr. Visserplein. Ga hier rechtdoor.

Vanaf het Mr. Visserplein rijdt u langs Waterlooplein en het Muziektheater/Stadhuis over de Blauwbrug rechtsaf. U rijdt nu op de Amstel. Volg de Amstel tot op de Munt, sla rechtsaf het Rokin op. U volgt het Rokin tot op de Dam. Recht voor u ziet u reeds de toren van de Beurs van Berlage. Via de Dam direct na de Bijenkorf rechtsaf in de Parkeergarage van de Bijenkorf, of naar de Goedereniging van de Beurs van Berlage in de Beursstraat.

Wij attenderen u erop dat het verboden is met vrachtwagens groter dan 7 ton de Beursstraat in te rijden!

Richting ANWB Parking Amsterdam Centraal en Parkeergarage De Kolk

Vanaf de Ringweg (A10) neemt u de afslag Volendam (S116, Centrum). Na de IJtunnel gaat u bij het stoplicht rechtsaf (richting Havens) en rijdt u de Prins Hendrikkade op. Rijdt deze uit tot voorbij het Centraal Station. Bij de eerste stoplichten na het CS vindt u aan uw rechterhand ANWB Parking Amsterdam Centraal. Bij de eerste stoplichten voorbij het Centraal Station kunt u linksaf, de Nieuwezijds Voorburgwal op. Daar is na enkele honderden meters aan uw linkerhand de Parkeergarage De Kolk.

ANWB Parking Amsterdam Centraal

Prins Hendrikkade 20a

460 plaatsen

tel. 020 638 53 30

fax. 020 638 53 28

verhuur 070 356 00 05

www.parkerlijn.nl

Parkeergarage De Kolk

Nieuwezijds-kolk 18

400 plaatsen

tel. 020 427 14 49

fax. 020 623 96 86

Parkeergarage De Bijenkorf

Dam 1

400 plaatsen

tel. 020 552 17 00

fax. 020 552 17 09

www.bijenkorf.nl

Parkeergarage Krasnapolsky

Dam 9

150 plaatsen

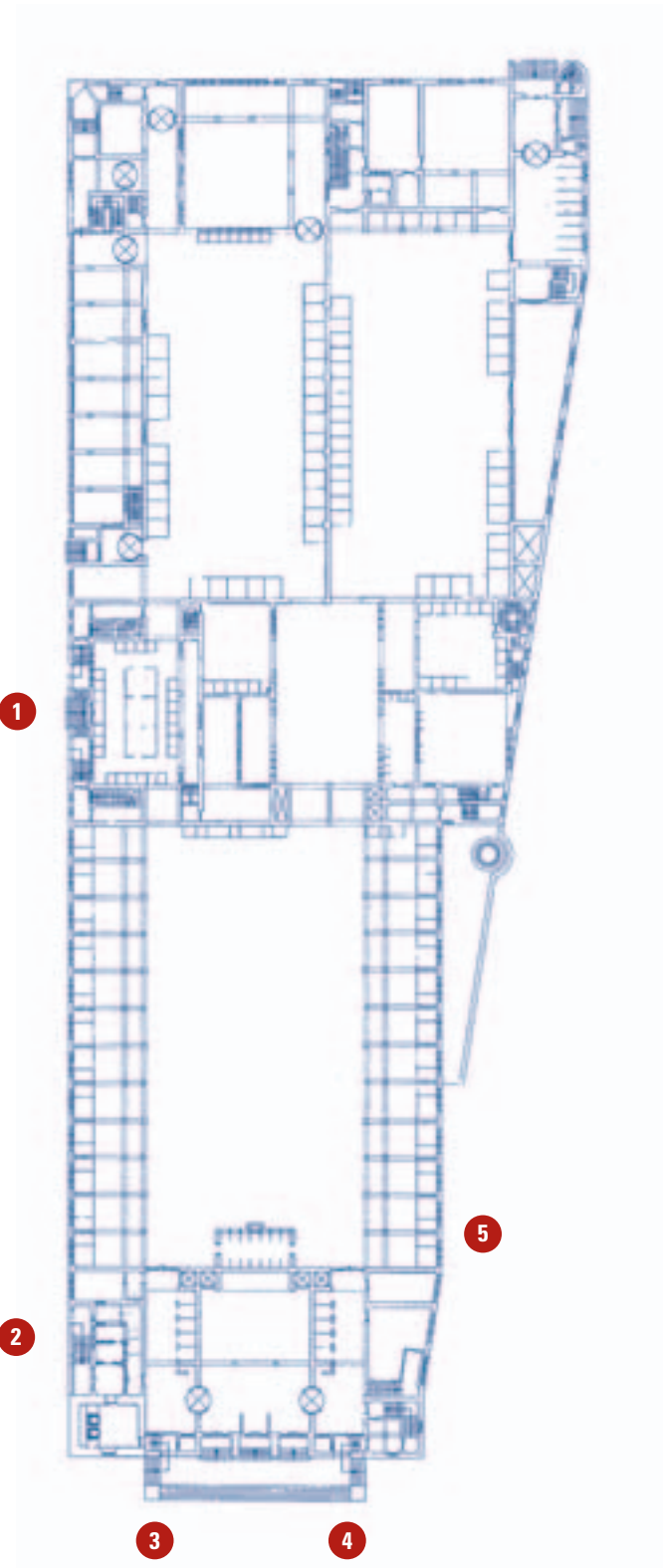
tel. 020 554 49 11

fax. 020 622 86 07

www.krasnapolsky.nl



PLATTEGROND | INGANGEN



1 Damrak 243
entree

2 Damrak 277
kantooringang Stichting de Beurs van Berlage



3 Beursplein 1
entree Café, Grote Zaal en 1^e etage

4 Beursplein 3
entree Café, Grote Zaal

5 Beursstraat t/o 33
goedereningang
Grote Zaal

INFORMATIE:

Beurs van Berlage +31 (0)20 530 4141;

website: www.beursvanberlage.nl